

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

Guia docent

Titulacions de Grau i de Màster

1. Dades de l'assignatura

Nom de l'assignatura	Gramàtica històrica catalana
Codi	100681
Crèdits ECTS	6
Curs i període en el que s'imparteix	segon curs
Horari	
Lloc on s'imparteix	Facultat de Filosofia i Lletres
Llengües	català

Professor/a de contacte

Nom professor/a	Mar Massanell i Messalles
Departament	Departament de Filologia Catalana
Universitat/Institució	Universitat Autònoma de Barcelona
Despatx	B11-274
Telèfon (*)	93 581 15 57
e-mail	mar.massanell@uab.cat
Horari d'atenció	

2. Equip docent

Nom professor/a	Mar Massanell i Messalles
Departament	Departament de Filologia Catalana
Universitat/Institució	Universitat Autònoma de Barcelona
Despatx	B11-274
Telèfon (*)	93 581 15 57
e-mail	mar.massanell@uab.cat
Horari de tutories	

(Afegeu tants camps com sigui necessari)

(*) camps optatius

3.- Prerequisits

(prerequisits oficials i/o coneixements necessaris per a seguir correctament l'assignatura)

És beneficiós per al seguiment de la Gramàtica històrica catalana que l'estudiant hagi assimilat els continguts que s'imparteixen a Història social de la llengua catalana (segon curs, primer semestre) i que tingui, doncs, una visió clara de les diverses etapes de la història de la llengua i dels factors externs que n'han condicionat l'evolució interna en els diversos territoris del domini lingüístic català.

4.- Contextualització i objectius formatius de l'assignatura

L'assignatura Gramàtica històrica catalana forma part de la matèria "Llengua catalana: variació i diacronia" del pla d'estudis del grau en Llengua i literatura catalanes. Aquesta matèria, de 18 crèdits ECTS de caràcter obligatori, s'estructura en tres assignatures, de sis crèdits cadascuna, que s'imparteixen semestralment entre segon i tercer curs: Història social de la llengua catalana (segon curs, primer semestre), Gramàtica històrica catalana (segon curs, segon semestre) i Dialectologia catalana (tercer curs, segon semestre).

A Història social de la llengua catalana, l'estudiant ja haurà adquirit els coneixements fonamentals sobre els factors de la història externa del català que n'han condicionat l'evolució interna, i estarà ben preparat, doncs, per a estudiar-ne els canvis i entendre'n les motivacions. A Gramàtica històrica catalana, ens centrarem en l'estudi dels principals canvis foneticofonològics, morfològics, sintàctics i lexicosemàntics que han modificat el sistema lingüístic català, al llarg del temps i en el conjunt dels territoris que en configuren el domini lingüístic.

Els coneixements proporcionats a Gramàtica històrica catalana serviran per a consolidar alguns dels conceptes adquirits a Història social de la llengua catalana. I seran molt útils per al seguiment futur de l'assignatura Dialectologia catalana, si tenim en compte que la variació geogràfica i la variació diacrònica estan profundament interrelacionades: moltes de les variants dialectals actuals són reflexos o bé d'evolucions divergents a partir d'un origen comú, o bé del manteniment en territoris diversos de formes sorgides en estadis evolutius successius.

5.- Competències i resultats d'aprenentatge de l'assignatura

Competència CE13. Comprendre i interpretar l'evolució sociolingüística de la comunitat lingüística.

Resultats d'aprenentatge

L'estudiant haurà de ser capaç d'identificar i interpretar les diverses etapes de la història de la llengua i de relacionar-les amb els diversos processos històrics que han afectat el domini lingüístic català. Igualment l'estudiant haurà de comprendre la matèria de forma integral i d'identificar el context social i cultural en què s'inscriuen els processos historicolingüístics.

Competència CE14. Comprendre i interpretar les bases de la gramàtica històrica catalana.

Resultats d'aprenentatge

L'estudiant haurà de ser capaç d'aplicar els coneixements adquirits a la determinació de l'evolució de la llengua catalana a partir de la base llatina. En concret, haurà de dominar l'ús de les eines disponibles per a l'estudi del canvi lingüístic (diccionaris, gramàtiques, corpus documentals, etc.); haurà de tenir la capacitat de comentar des del punt de vista lingüístic textos de diverses extraccions històriques i geolèctals, i haurà de poder formular hipòtesis explicatives dels canvis lingüístics i avaluar-ne la validesa.

Competència CE15. Conèixer, comprendre i aplicar els fonaments de l'etimologia i l'onomàstica.

Resultats d'aprenentatge

L'estudiant haurà de ser capaç d'aplicar els coneixements adquirits a l'explicació dels canvis gramaticals, i haurà de fer-ho des de dues perspectives. D'una banda, des del punt de vista més estrictament lingüístic, i de l'altra, des de l'òptica de la relació amb els processos històrics i culturals i amb l'entorn geogràfic i social.

Competència CE16. Treballar autònomament en l'estudi històric.

Resultats d'aprenentatge

L'estudiant haurà de ser capaç d'utilitzar els mecanismes d'accés a la documentació i a la informació sobre els diversos períodes de la història de la llengua catalana; haurà de saber extreure'n dades, organitzar-les i interpretar-les, i haurà de poder basar-s'hi per a construir un discurs crític.

Competència CT1. Dominar l'expressió oral i escrita.
CT2. Potenciar la capacitat de lectura, interpretació i anàlisi crítica.
CT3. Treballar responsablement de manera autònoma o en equip.
CT4. Realitzar treballs escrits o presentacions orals efectives i adaptades al registre adequat.
CT5. Aplicar les eines informàtiques i saber consultar les fonts documentals específiques.
CT6. Utilitzar la informació d'acord amb l'ètica científica.
CT7. Mantenir una actitud de respecte cap a les opinions, els valors, el comportament i les pràctiques dels altres.

**6.-
Contingut
s de
l'assignat
ura**

1. Introducció. Canvi lingüístic, dialectalització i polimorfisme. Dimensió històrica de la diversitat dialectal del català: la macropartió oriental / occidental segons el criteri de Milà i Fontanals (evolució del vocalisme àton) i la llei Fabra (evolució de la *e* tancada llatinovulgar); la divisió dialectal d'Alcover (segons l'evolució de la desinència de primera persona del present d'indicatiu).

2. Conceptes bàsics. Assimilació, dissimilació, epèntesi, metàtesi. Fonologització i desfonologització. Canvi regular i llei fonètica. Canvi analògic. Gramaticalització. Canvi irregular. Etimologia popular. Ultracorrecció. Mots patrimonials, cultismes, semicultismes, dobles. Interferències.

3. Processos foneticofonològics

3.1. Evolució de suprasegmentals: canvis accentuals i modificació de límits sil·làbics.

3.2. Evolució del sistema vocàlic tònic. Confluències. Creació de diftongs i aparició de iod. Inflexió d'obertes per contacte amb iod. El cas de les *ee* en català.

3.3. Evolució del sistema vocàlic àton. Elisió de vocals àtones medials i finals. Reducció vocàlica.

3.4. Evolució del sistema consonàntic. Creació del mode africacat. Creació de l'ordre palatal. Lenició d'obstruents intervocàliques. Inestabilitat de consonants finals.

4. Processos morfosintàctics

4.1. Morfosintaxi nominal. La declinació: pèrdua del sistema de casos. El nombre: la formació del plural. El gènere: la pèrdua del neutre, la formació del femení. Els pronoms personals forts. Els pronoms febles. Els possessius. Els demostratius. Els articles.

4.2. Morfosintaxi verbal. Transformacions en els models conjugacionals i en les nocions gramaticals del sistema verbal llatí. Formes no personals. Els modes indicatiu i subjuntiu. El futur i el condicional. Les desinències personals. Concordança i selecció de l'auxiliar en els temps compostos.

7.- Metodologia docent i activitats formatives

L'assignatura Gramàtica històrica catalana, de 6 crèdits ECTS (150 hores de dedicació per part de l'estudiant), combinarà tres tipus d'activitats formatives: activitats dirigides, com classes teòriques i seminaris de discussió de textos (35% de la dedicació); activitats supervisades, com la presentació pública de treballs (10% de la dedicació), i activitats autònomes, com la recerca de documentació, la lectura de textos, la redacció d'exercicis i de treballs i l'estudi (50% de la dedicació).

TIPUS D'ACTIVITAT	ACTIVITAT	HORES	RESULTATS D'APRENTATGE
-------------------	-----------	-------	------------------------

Dirigides

Classes teòriques i seminaris de discussió de textos	52,5	Els vinculats a CE13, CE14 i CE15
--	------	-----------------------------------

Supervisades

Presentació pública de treballs	15	Els vinculats a CE13, CE14, CE15 i, especialment, CE16
---------------------------------	----	--

Autònomes

Recerca de documentació, lectura de textos, redacció d'exercicis i de treballs, estudi	75	Els vinculats a CE13, CE14, CE15 i, especialment, CE16
--	----	--

8.- Avaluació

(Indicar el tipus d'evidències d'aprenentatge que l'estudiant haurà de lliurar, el seu pes en la qualificació final, els criteris d'avaluació, la definició de "no presentat", el procediment de revisió de les proves, el tractament d'eventuals casos particulars, etc.)

L'avaluació es durà a terme a través de la realització **a l'aula, els dies fixats**, de **tres** pràctiques puntuades, de valor progressiu al llarg del curs (20%, 30%, 50%). En aquestes pràctiques, l'estudiant haurà de posar a prova els seus coneixements sobre l'evolució de la llengua catalana al llarg de la història, a través de la resolució de diverses preguntes, exercicis i activitats de naturalesa variada.

Per superar l'assignatura, cal que la mitjana ponderada de les tres pràctiques arribi a cinc punts (no s'exigeix, per tant, aprovar les pràctiques per separat). Si es lliura una o dues pràctiques, la qualificació de l'assignatura ja no pot ser "no presentat" (les pràctiques no realitzades comptaran com a zeros). Per poder optar a la reavaluació, cal que la nota de l'avaluació continuada se situï entre 4,1 i 4,9 punts.

ACTIVITATS D'AVAUACIÓ	HORES	RESULTATS D'APRENTATGE
Pràctica 1. Resolució per escrit d'exercicis variats de gramàtica històrica (20%)	2,5	Els vinculats a CE14, CE15 i CE16
Pràctica 2. Resolució per escrit d'exercicis variats de gramàtica històrica (30%)	2,5	Els vinculats a CE14, CE15 i CE16
Pràctica 3. Resolució per escrit d'exercicis variats de gramàtica històrica (50%)	2,5	Els vinculats a CE14, CE15 i CE16

9- Bibliografia i enllaços web

Gramàtiques històriques

BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1981): *Gramàtica històrica catalana*. València: Tres i Quatre.

MOLL, Francesc de B. (1991): *Gramàtica històrica catalana*. València: Universitat de València.

Manuais d'història de la llengua

FERRANDO, Antoni i Miquel NICOLÁS (1993): *Panorama d'història de la llengua*. València: Tàndem.

NADAL, Josep Maria i Modest PRATS (1982): *Història de la llengua catalana I. Dels inicis al segle XV*.
Barcelona: Edicions 62.

Manuais de dialectologia

COLOMINA I CASTANYER, Jordi (1999): *Dialectologia catalana. Introducció i guia bibliogràfica*. Alacant:
Universitat d'Alacant.

VENY, Joan (1978 [1998¹²]): *Els parlars catalans (Síntesi de dialectologia)*. Palma de Mallorca: Moll (*Tomir*,
38).

Diccionaris de la llengua històrica i dialectal

ALCOVER, Antoni Maria i Francesc de B. MOLL (1930-1962): *Diccionari català-valencià-balear*, 10 vols.
Palma de Mallorca: Moll.

COROMINES, Joan (1980-2001): *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, 10 vols.
Barcelona: Edicions 62 i Caixa de Pensions "La Caixa".

Estudis monogràfics

COROMINES, Joan (1989⁴): *Lleures i converses d'un filòleg*. Barcelona: Club Editor.

PÉREZ SALDANYA, Manuel (1998): *Del llatí al català. Morfosintaxi verbal històrica*. València: Universitat
de València.

RASICO, Philip D. (1982): *Estudis sobre la fonologia del català preliterari*. Barcelona: Curial;
Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

10.- Programació de l'assignatura

(la programació de la assignatura explicitarà les activitats formatives i els lliuraments, segons les taules següents. En aquest requadre el professor pot introduir un text explicatiu de la programació de l'assignatura o, si cal, fer referència a un document extern que haurà d'estar al campus virtual de l'assignatura)

La programació concreta de l'assignatura estarà disponible en un document extern a l'abast dels estudiants.

ACTIVITATS D'APRENTATGE

DATA/ES	ACTIVITAT	LLOC	MATERIAL	RESULTATS D'APRENTATGE

LLIURAMENTS

DATA/ES	LLIURAMENT	LLOC	MATERIAL	RESULTATS D'APRENTATGE